Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (ôsma komora)

z 25. novembra 2020 *

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Sociálna politika – Smernica 2008/94/ES – Články 2 a 3 – Ochrana zamestnancov pri platobnej neschopnosti ich zamestnávateľa – Pojmy ‚neuspokojené nároky zamestnancov' a ‚platobná neschopnosť zamestnávateľa' – Pracovný úraz – Smrť zamestnanca – Náhrada nemajetkovej ujmy – Vymáhanie pohľadávky od zamestnávateľa – Nemožnosť – Záručná inštitúcia"

Vo veci C-799/19,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Okresného súdu Košice I (Slovensko) z 5. augusta 2019 a doručený Súdnemu dvoru 30. októbra 2019, ktorý súvisí s konaním:

NI,

OJ,

PK

proti

Sociálnej poisťovni,

SÚDNY DVOR (ôsma komora),

v zložení: predsedníčka tretej komory A. Prechal, vykonávajúca funkciu predsedníčky ôsmej komory (spravodajkyňa), sudcovia F. Biltgen a L. S. Rossi,

generálny advokát: J. Richard de la Tour,

tajomník: A. Calot Escobar,

so zreteľom na písomnú časť konania,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

– NI, OJ a PK, v zastúpení: P. Kerecman, advokát,

– slovenská vláda, v zastúpení: B. Ricziová, splnomocnená zástupkyňa,

– česká vláda, v zastúpení: M. Smolek, J. Pavliš a J. Vláčil, splnomocnení zástupcovia,

* Jazyk konania: slovenčina.

– Írsko, v zastúpení: M. Browne, G. Hodge a T. Joyce, splnomocnení zástupcovia, za právnej pomoci K. Binchy, BL,

– Európska komisia, v zastúpení: A. Tokár a B.-R. Killmann, splnomocnení zástupcovia,

so zreteľom na rozhodnutie prijaté po vypočutí generálneho advokáta, že vec bude prejednaná bez jeho návrhov,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článkov 2 a 3 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/94/ES z 22. októbra 2008 o ochrane zamestnancov pri platobnej neschopnosti ich zamestnávateľa (Ú. v. EÚ L 283, 2008, s. 36).

2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi NI, OJ a PK, t. j. manželkou a dvomi deťmi zamestnanca RL, na jednej strane a Sociálnou poisťovňou (Slovensko) na druhej strane, týkajúceho sa odmietnutia zo strany Sociálnej poisťovne zaplatiť im náhradu za utrpenú nemateriálnu ujmu, ktorá im vznikla v dôsledku smrti uvedeného zamestnanca spôsobenej pracovným úrazom zo 16. októbra 2003.

Právny rámec

Právo Únie

3 Podľa odôvodnenia 3 smernice 2008/94:

„Treba zabezpečiť ochranu zamestnancov pri platobnej neschopnosti ich zamestnávateľa a zaručiť im minimálny stupeň ochrany, najmä zaručiť výplatu ich neuspokojených nárokov, a zároveň prihliadať na potrebu vyváženého hospodárskeho a sociálneho rozvoja Spoločenstva. Na tento účel by členské štáty mali zriadiť orgán, ktorý zaručuje výplatu neuspokojených nárokov dotknutých zamestnancov.“

4 Odôvodnenie 4 tejto smernice znie:

„Aby sa zabezpečila spravodlivá ochrana dotknutých zamestnancov, mal by sa vymedziť pojem stavu platobnej neschopnosti z pohľadu nových legislatívnych trendov v členských štátoch a v rámci tejto koncepcie by toto vymedzenie pojmu malo obsahovať aj iné konanie v prípade platobnej neschopnosti ako likvidáciu. …“

5 Článok 1 ods. 1 uvedenej smernice stanovuje:

„Táto smernica sa uplatňuje na nároky zamestnancov vyplývajúce z pracovnoprávnych zmlúv alebo pracovnoprávnych vzťahov voči zamestnávateľom, ktorí sa nachádzajú v platobnej neschopnosti v zmysle článku 2 ods. 1.“

6 Článok 2 tejto smernice znie:

„1. Na účely tejto smernice sa zamestnávateľ považuje za platobne neschopného, ak bola podaná žiadosť o začatie kolektívneho konania na základe platobnej neschopnosti zamestnávateľa, ako je ustanovené podľa zákonov, iných predpisov a správnych opatrení členského štátu týkajúceho sa čiastočného alebo úplného predaja majetku zamestnávateľa a menovania likvidátora alebo osoby vykonávajúcej podobnú úlohu, a orgán, ktorý je príslušný podľa uvedených ustanovení:

a) rozhodol o začatí konania alebo

b) potvrdil, že podnik zamestnávateľa bol definitívne zatvorený alebo podnikateľská činnosť sa s definitívnou platnosťou skončila a že majetok, ktorý je k dispozícii, nie je dostatočný pre oprávnenie na začatie konania.

2. Táto smernica sa nedotýka vnútroštátnych predpisov v súvislosti s definíciou pojmov… ‚odmena',…

…

4. Táto smernica nebráni členským štátom rozšíriť už existujúcu ochranu pracujúcich na ostatné situácie platobnej neschopnosti, napríklad ak sa platby *de facto* trvalo zastavili, ustanovené podľa konania iného, než sú konania uvedené v odseku 1, ako je ustanovené vo vnútroštátnych predpisoch.

…“

7 Článok 3 smernice 2008/94 obsiahnutý v kapitole II s názvom „Ustanovenia o záručných inštitúciách“ stanovuje:

„Členské štáty prijmú potrebné opatrenia, ktorými zabezpečia, že záručné inštitúcie zaručia podľa článku 4 [s výhradou článku 4 – *neoficiálny preklad*] výplatu neuspokojených nárokov zamestnancov vyplývajúcich z pracovnoprávnych zmlúv alebo pracovnoprávnych vzťahov vrátane výplat odstupného pri skončení pracovnoprávnych vzťahov, ak to ustanovujú vnútroštátne predpisy.

Nároky, ktoré preberie záručná inštitúcia, sú neuspokojenými nárokmi na platby súvisiacimi s obdobím pred daným dátumom a/alebo, ako [ak – *neoficiálny preklad*] je to vhodné, po danom dátume, ktorý určia členské štáty.“

8 Článok 11 prvý odsek obsiahnutý v kapitole V uvedenej smernice, nazvaný „Všeobecné a záverečné ustanovenia“, stanovuje:

„Táto smernica nemá vplyv na možnosť členských štátov uplatňovať alebo prijímať zákony, iné právne predpisy alebo správne opatrenia, ktoré sú pre zamestnancov výhodnejšie.“

Slovenské právo

Zákon o Sociálnej poisťovni

9 Ustanovenie § 44a zákona č. 274/1994 Z. z., o Sociálnej poisťovni, v znení účinnom do 31. decembra 2003 (ďalej len „zákon č. 274/1994“), predovšetkým v súvislosti so zákonným poistením zodpovednosti zamestnávateľa za škodu stanovovalo:

„1. Poistenie zodpovednosti za škodu vzniká dňom nástupu do zamestnania prvého zamestnanca a trvá do skončenia zamestnania posledného zamestnanca zamestnávateľa.

2. Zamestnávateľ má právo, aby pri vzniku poistnej udalosti Sociálna poisťovňa zaň hradila preukázané nároky na náhradu škody na zdraví spôsobenej pracovným úrazom, ku ktorému došlo počas trvania poistenia zodpovednosti za škodu…

3. Poistná udalosť je poškodenie zdravia alebo smrť, ktoré boli spôsobené v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania.

4. Ak o náhrade škody rozhoduje príslušný súd, platí, že poistná udalosť nastala až v deň, keď rozhodnutie, podľa ktorého má Sociálna poisťovňa plniť, nadobudlo právoplatnosť.“

10 Ustanovenie § 44b ods. 1 a 2 tohto zákona stanovovalo:

„1. Sociálna poisťovňa uhradí náhradu škody podľa § 44a ods. 2 zamestnancovi, u ktorého vznikla škoda na zdraví spôsobená pracovným úrazom alebo chorobou z povolania, v slovenských korunách.

2. Ak zamestnávateľ uhradil zamestnancovi uvedenému v odseku 1 škodu alebo jej časť podľa § 44a ods. 2, má právo, aby Sociálna poisťovňa uhradila ním nahradenú škodu, a to až do výšky, v akej bol povinný nahradiť škodu tomuto zamestnancovi.“

Zákonník práce

– Ustanovenia o platobnej neschopnosti zamestnávateľa

11 Ustanovenie § 21 zákona č. 311/2001 Z. z., zákonník práce, v znení účinnom do 31. decembra 2003 (ďalej len „Zákonník práce“), stanovovalo:

„1. Na účely uspokojovania nárokov zamestnancov z pracovného pomeru pri platobnej neschopnosti sa zamestnávateľ považuje za platobne neschopného, ak bol podaný návrh na vyhlásenie konkurzu a

a) súd rozhodol o vyhlásení konkurzu alebo

b) súd návrh na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku zamietol.

2. Dňom vzniku platobnej neschopnosti zamestnávateľa je deň vydania uznesenia súdu o vyhlásení konkurzu alebo deň vydania uznesenia súdu, ktorým súd zamietol návrh na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku.“

12 Ustanovenie § 22 Zákonníka práce stanovovalo:

„1. Ak sa zamestnávateľ stane platobne neschopný podľa § 21 a nemôže uspokojiť nároky zamestnancov z pracovného pomeru, uspokoja sa tieto nároky z garančného fondu podľa osobitných predpisov.

2. Nároky zamestnancov z pracovného pomeru, ktoré sa uspokojujú z garančného fondu…, sú:

a) nárok na mzdu a náhradu za čas pracovnej pohotovosti,

b) nárok na náhradu mzdy za sviatky a pri prekážkach v práci,

c) nárok na náhradu mzdy za dovolenku, na ktorú vznikol nárok počas kalendárneho roka, v ktorom vznikla platobná neschopnosť zamestnávateľa, ako aj za predchádzajúci kalendárny rok,

d) nárok na odstupné, ktoré patrí zamestnancom pri skončení pracovného pomeru,

e) nárok na náhradu mzdy pri okamžitom skončení pracovného pomeru (§ 69),

f) nárok na náhradu mzdy pri neplatnom skončení pracovného pomeru (§ 79),

g) nároky cestovných, sťahovacích a iných výdavkov, ktoré vznikli pri plnení pracovných povinností,

h) nárok na náhradu škody v súvislosti s pracovným úrazom alebo chorobou z povolania,

i) súdne trovy v súvislosti s uplatnením nárokov z pracovného pomeru zamestnanca na súde z dôvodu zrušenia zamestnávateľa vrátane trov právneho zastúpenia.“

– *Ustanovenia o zodpovednosti zamestnávateľa za škodu*

13 Podľa § 195 uvedeného zákonníka:

„(1) Ak u zamestnanca došlo pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním k poškodeniu zdravia alebo k jeho smrti úrazom (pracovný úraz), zodpovedá za škodu tým vzniknutú zamestnávateľ, u ktorého bol zamestnanec v čase pracovného úrazu v pracovnom pomere.

…

(6) Zamestnávateľ zodpovedá za škodu, aj keď dodržal povinnosti vyplývajúce z osobitných predpisov a ostatných predpisov na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci…“.

14 Ustanovenie § 204 ods. 1 tohto zákonníka s ohľadom na rozsah náhrady škody, ktorá má byť poskytnutá v rámci objektívnej zodpovednosti zamestnávateľa v prípade smrti následkom pracovného úrazu, stanovoval:

„Ak zamestnanec následkom pracovného úrazu alebo choroby z povolania zomrel, v rozsahu zodpovednosti zamestnávateľa sa poskytne

a) náhrada účelne vynaložených nákladov spojených s jeho liečením,

b) náhrada primeraných nákladov spojených s pohrebom,

c) náhrada nákladov na výživu pozostalých,

d) jednorazové odškodnenie pozostalých,

e) náhrada vecnej škody; ustanovenie § 192 ods. 3 platí rovnako.“

15 Ustanovenie § 210 tohto zákonníka práce stanovovalo:

„1. Zamestnávateľ zamestnávajúci aspoň jedného zamestnanca je poistený pre prípad svojej zodpovednosti za škodu pri pracovnom úraze alebo pri chorobe z povolania.

2. Poistenie zodpovednosti zamestnávateľa za škodu vykonáva Sociálna poisťovňa podľa osobitného predpisu.“

Zákon o sociálnom poistení

16 Cieľom zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 461/2003“) bolo prebrať požiadavky smernice Rady 80/987/EHS z 20. októbra 1980 o aproximácii právnych predpisov členských štátov, vzťahujúcich sa na ochranu zamestnancov v prípade platobnej neschopnosti ich zamestnávateľa (Ú. v. ES L 283, 1980, s. 23; Mim. vyd. 05/001, s. 217), zrušenej a nahradenej smernicou 2008/94, prostredníctvom systému povinného garančného poistenia zamestnávateľa pre prípad platobnej neschopnosti.

17 Od 1. januára 2004 je podľa § 2 písm. d) tohto zákona garančné poistenie sociálnym poistením pre prípad platobnej neschopnosti zamestnávateľa, ktoré slúži na uspokojovanie nárokov zamestnancov poskytovaním dávok tohto poistenia.

18 Ustanovenie § 12 uvedeného zákona stanovuje, kedy sa zamestnávateľ na účely garančného poistenia považuje za platobne neschopného.

V znení platnom do 31. júla 2006 stanovovalo:

„1. Zamestnávateľ je platobne neschopný, ak

a) súd rozhodol o vyhlásení konkurzu alebo

b) súd zamietol návrh na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku.

2. Deň vzniku platobnej neschopnosti zamestnávateľa je deň vydania uznesenia súdu o vyhlásení konkurzu alebo deň vydania uznesenia súdu, ktorým súd zamietol návrh na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku.“

V znení platnom od 1. januára 2012 toto ustanovenie stanovuje:

„1. Zamestnávateľ je na účely tohto zákona platobne neschopný, ak bol podaný návrh na vyhlásenie konkurzu.

2. Deň vzniku platobnej neschopnosti zamestnávateľa je deň doručenia návrhu na vyhlásenie konkurzu príslušnému súdu.

3. Ak súd začne konkurzné konanie bez návrhu podľa osobitného predpisu, považuje sa deň vydania uznesenia súdu o začatí konkurzného konania za deň vzniku platobnej neschopnosti zamestnávateľa.“

Zákon o konkurze

19 Podľa § 3 ods. 2 tretej a štvrtej vety zákona č. 7/2005 Z. z., o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o konkurze“) fyzická osoba je platobne neschopná, ak nie je schopná plniť 180 dní po lehote splatnosti aspoň jeden peňažný záväzok. Ak peňažnú pohľadávku nemožno voči dlžníkovi vymôcť exekúciou, predpokladá sa, že dlžník je platobne neschopný.

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

20 Dňa 16. októbra 2003, RL, manžel NI a otec OJ a PK, zomrel následkom pracovného úrazu, za ktorý zodpovedá jeho zamestnávateľ.

21 Žalobou z 21. apríla 2004 podanou na Okresný súd Košice II (Slovensko), NI, OJ a PK, sa žalobkyne vo veci samej domáhali voči zamestnávateľovi náhrady nemajetkovej a majetkovej ujmy, ktoré údajne utrpeli v dôsledku úmrtia RL.

22 Tento súd im priznal v dvoch samostatných konaniach náhradu nemajetkovej ujmy v roku 2012 a náhradu majetkovej ujmy v roku 2016. Prvé rozhodnutie bolo potvrdené v odvolacom konaní v roku 2013.

23 Náhrada škody za spôsobenú majetkovú ujmu priznaná v roku 2016 bola v plnej výške vyplatená za dotknutého zamestnávateľa Sociálnou poisťovňou v rámci zákonného poistenia zodpovednosti zamestnávateľa za škodu spôsobenú pracovnými úrazmi.

24 Sociálna poisťovňa však odmietla vyplatiť sumu priznanú ako náhradu nemajetkovej ujmy z dôvodu, že náhrada škody spôsobenej pracovným úrazom nezahŕňa náhradu takejto ujmy.

25 Exekučné konanie vedené na exekútorskom úrade voči zamestnávateľovi na účely vymoženia tejto náhrady nebolo úspešné z dôvodu platobnej neschopnosti tohto zamestnávateľa. Žiadna úhrada, a to ani čiastočná, nebola žalobkyniam vyplatená.

26 Žalobkyne preto podali proti Sociálnej poisťovni žalobu na vnútroštátny súd, Okresný súd Košice I (Slovensko), ktorou sa domáhali vyplatenia uvedenej náhrady.

27 Tento súd má pochybnosti o výklade pojmu „stav platobnej neschopnosti“ v zmysle smernice 2008/94, ako aj o zužujúcom výklade pojmu „škoda“ presadzovanom Sociálnou poisťovňou na účely odmietnutia vykonať túto platbu.

28 Uvedený súd, vychádzajúc z predpokladu, že povinné poistenie zodpovednosti zamestnávateľa za škodu spôsobenú pracovným úrazom je opatrením na ochranu zamestnancov pre prípad platobnej neschopnosti zamestnávateľa, sa v tejto súvislosti pýta, či „neuspokojený nárok zamestnanca“ v zmysle článku 3 smernice 2008/94 môže zahŕňať náhradu nemajetkovej ujmy, ktorá sa má vyplatiť pozostalým príbuzným. Toto poistenie umožňuje získať výplatu náhrady škody spôsobenej pracovným úrazom priamo oprávneným osobám zo strany „záručnej inštitúcie“, teda v prejednávanom prípade Sociálnej poisťovne, za poisteného zamestnávateľa.

29 Podľa vnútroštátneho súdu v prípade platobnej neschopnosti zamestnávateľa má zamestnanec na základe § 204 ods. 1 Zákonníka práce v spojení s § 44a ods. 2 zákona č. 274/1994 nárok na to, aby mu uvedená poisťovňa za zamestnávateľa vyplatila náhradu „škody na zdraví“ spôsobenej pracovným úrazom. Podľa vnútroštátneho súdu v prípade smrti zamestnanca následkom takéhoto úrazu tieto ustanovenia zaručujú aj priamy nárok pozostalých na náhradu škody, ktorá im vznikla v dôsledku takéhoto úrazu.

30 Vnútroštátny súd sa preto pýta, či sa záručná povinnosť Sociálnej poisťovne nahradiť škodu spôsobenú pracovným úrazom s ohľadom na pojem „škoda“ uvedený v § 44a ods. 2 zákona č. 274/1994 vzťahuje aj na náhradu nemajetkovej ujmy, ktorú utrpeli pozostalí.

31 Okrem toho vzhľadom na to, že predpokladom poskytnutia ochrany neuspokojeným nárokom vyplývajúcim z pracovnoprávnych zmlúv je podľa smernice 2008/94 stav platobnej neschopnosti zamestnávateľa, sa vnútroštátny súd pýta na rozsah tohto pojmu.

32 Podľa tohto súdu článok 2 smernice 2008/94 v spojení s odôvodnením 4 tejto smernice svedčí v prospech extenzívneho výkladu pojmu „platobná neschopnosť“ v záujme spravodlivej ochrany dotknutého nároku. V dôsledku toho sa vnútroštátny súd pýta, či taká situácia, o akú ide vo veci samej, môže spadať do pôsobnosti tejto smernice. V tejto súvislosti uvádza, že hoci vo veci samej

nebolo formálne začaté konkurzné konanie voči zamestnávateľovi, slovenské právo stanovuje, že v prípade nevymožiteľnosti pohľadávky v exekučnom konaní sa fyzická osoba považuje za platobne neschopnú.

33 Za týchto podmienok Okresný súd Košice I rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Má sa článok 3 smernice [2008/94] vykladať tak, že pojem ‚neuspokojené nároky zamestnancov vyplývajúce z pracovnoprávnych zmlúv' zahŕňa aj nemajetkovú ujmu, ktorá vznikla v dôsledku smrti zamestnanca, spôsobenej pracovným úrazom?

2. Má sa článok 2 smernice [2008/94] vykladať tak, že za platobne neschopného sa považuje aj zamestnávateľ, voči ktorému bol síce podaný návrh na vykonanie exekúcie v súvislosti so súdom priznaným nárokom na náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej smrťou zamestnanca v dôsledku pracovného úrazu, ale pohľadávka bola v exekučnom konaní označená za nevymožiteľnú pre nemajetnosť zamestnávateľa?"

O prejudiciálnych otázkach

O právomoci ratione temporis

34 Slovenská vláda spochybňuje právomoc *ratione temporis* Súdneho dvora a tvrdí, že judikatúra, o ktorú sa opiera vnútroštátny súd, najmä rozsudok zo 14. júna 2007, Telefónica O2 Czech Republic (C-64/06, EU:C:2007:348), podľa ktorej Súdny dvor má právomoc na zodpovedanie prejudiciálnych otázok, aj keď sa skutkové okolnosti začali pred vstupom tohto členského štátu do Európskej únie, vzhľadom na to, že v období po tomto vstupe sa ďalej vyvíjali, a že súdne rozhodnutie s konštitutívnymi účinkami bolo prijaté až po uvedenom vstupe, sa na predmetnú vec neuplatní.

35 Na jednej strane totiž nárok na náhradu nemajetkovej ujmy, ktorú utrpeli žalobkyne vo veci samej, vznikol v deň, keď došlo k predmetnému pracovnému úrazu, a to 16. októbra 2003, teda pred vstupom Slovenskej republiky do Únie 1. mája 2004. Na druhej strane rozsudky priznávajúce náhradu škody, vydané v rokoch 2012 a 2013, mali v predmetnej veci deklaratórnu a nie konštitutívnu povahu. Tieto rozhodnutia teda nezakladajú nový hmotnoprávny vzťah, ale len poskytujú právnu ochranu nároku, ktorý existoval už pred vstupom.

36 Okrem toho, hoci sa vnútroštátny súd opiera o § 44a ods. 4 zákona č. 274/1994 na účely argumentácie, že platí, že poistná udalosť nastala až v deň nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia, t. j. v priebehu roka 2013, ani nárok na náhradu nemajetkovej ujmy, a ani údajná pohľadávka vo veci samej, ktorá sa opiera o tento nárok, nespadajú pod právnu úpravu poistenia zodpovednosti za škodu pri pracovnom úraze, ku ktorej patrí uvedené ustanovenie. Tieto nároky naopak spadajú pod Občiansky zákonník. V každom prípade, aj keby to tak nebolo, nárok z titulu poistenia pri pracovnom úraze sa musí posúdiť podľa uplatniteľnej vnútroštátnej právnej úpravy s ohľadom na právnu úpravu účinnú pred vstupom Slovenskej republiky do Únie. Tento právny režim je v súčasnosti stále účinný.

37 V tejto súvislosti treba konštatovať, že bez ohľadu na povahu súdnych rozhodnutí o náhrade nemajetkovej ujmy alebo na uplatnenie jednej či druhej citovanej vnútroštátnej právnej úpravy, z návrhu vnútroštátneho súdu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že spor vo veci samej vznikol jednak v dôsledku odmietnutia Sociálnej poisťovne vyplatiť náhradu škody, ktorú už priznali uvedené súdne rozhodnutia, a jednak v dôsledku konštatovania stavu platobnej neschopnosti zamestnávateľa zosnulého zamestnanca.

38 Tieto okolnosti, ktoré tvoria základ sporu vo veci samej, nastali po dátume vstupu Slovenskej republiky do Únie.

39 Pokiaľ sa vnútroštátny súd pýta Súdneho dvora na výklad právnej úpravy Únie uplatniteľnej na vec samu, Súdny dvor rozhoduje bez toho, aby sa v zásade musel zaoberať okolnosťami, ktoré viedli vnútroštátne súdy k položeniu otázok a za ktorých zamýšľajú uplatniť ustanovenia práva Únie, o ktorých výklad požiadali (rozsudok z 22. decembra 2010, Bezpečnostní softwarová asociace, C-393/09, EU:C:2010:816, bod 25).

40 Inak by to bolo len v prípade, ak buď ustanovenie práva Únie, o ktorého výklad bol Súdny dvor požiadaný, nemožno uplatniť na okolnosti vo veci samej, ktoré nastali pred pristúpením nového členského štátu k Únii, alebo je zjavné, že uvedené ustanovenie nemožno uplatniť (rozsudok z 22. decembra 2010, Bezpečnostní softwarová asociace, C-393/09, EU:C:2010:816, bod 26 a citovaná judikatúra).

41 O takýto prípad nejde v prejednávanej veci. Súdny dvor má teda, na rozdiel od toho, čo tvrdí slovenská vláda, právomoc vykladať ustanovenia smernice 2008/94, ktoré uvádza vnútroštátny súd. Treba teda odpovedať na ním položené otázky.

O prípustnosti

42 Slovenská vláda vznáša námietku neprípustnosti prvej otázky. Pochybnosti vyjadrené týmto členským štátom sa v podstate týkajú nesprávnosti vnútroštátnej právnej konštrukcie, ktorá je základom tohto návrhu, ako aj porušenia požiadaviek stanovených v článku 94 rokovacieho poriadku vnútroštátnym súdom, predovšetkým tým, že tento súd v návrhu na začatie prejudiciálneho konania neuvádza v úplnosti povahu sporného nároku, uplatniteľné vnútroštátne právo a z jeho návrhu nevyplýva žiadna súvislosť medzi výkladom práva Únie a sporom vo veci samej.

43 V tejto súvislosti treba v prvom rade pripomenúť, že v rámci spolupráce medzi Súdnym dvorom a vnútroštátnymi súdmi zakotvenej v článku 267 ZFEÚ prináleží iba vnútroštátnemu súdu, ktorý prejednáva spor a ktorý musí niesť zodpovednosť za následné súdne rozhodnutie, aby so zreteľom na osobitosti veci posúdil tak potrebu rozhodnutia v prejudiciálnom konaní pre vyhlásenie svojho rozsudku, ako aj dôležitosť otázok, ktoré kladie Súdnemu dvoru. Preto je Súdny dvor v zásade povinný rozhodnúť, ak sa predložené otázky týkajú výkladu práva Únie (rozsudok z 5. marca 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, bod 47).

44 Z uvedeného vyplýva, že aj v prípade, že by boli relevantné pripomienky slovenskej vlády týkajúce sa nesprávnosti právneho rámca, na ktorom sú založené prejudiciálne otázky, pri otázkach týkajúcich sa výkladu práva Únie položených vnútroštátnym súdom v rámci právnej úpravy a skutkových okolností, ktoré tento súd vymedzí na vlastnú zodpovednosť a ktorých správnosť Súdnemu dvoru neprináleží preverovať, platí prezumpcia relevantnosti (rozsudok z 3. júla 2019, UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, bod 46).

45 Navyše Súdny dvor opakovane rozhodol, že nie je jeho úlohou vyjadrovať sa v rámci prejudiciálneho konania k výkladu vnútroštátnych ustanovení, ani posúdiť, či je výklad, ktorý podáva vnútroštátny súd, správny, keďže taký výklad patrí do výlučnej právomoci vnútroštátnych súdov (rozsudok z 3. júla 2019, UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, bod 47 a citovaná judikatúra).

46 Pokiaľ ide v druhom rade o údajné porušenie článku 94 rokovacieho poriadku, treba konštatovať, že v prejednávanej veci návrh na začatie prejudiciálneho konania spĺňa kritériá stanovené týmto článkom. Tento návrh totiž uvádza potrebné spresnenia, pokiaľ ide o relevantné skutkové okolnosti a predmet sporu vo veci samej, a to vyplatenie náhrady nemajetkovej ujmy v súvislosti so smrťou zamestnanca v dôsledku pracovného úrazu. Návrh odkazuje aj na znenie ustanovení vnútroštátneho práva, ktoré sa

podľa vnútroštátneho súdu môžu uplatniť na vec samu, a to Zákonník práce, zákon č. 274/1994 a zákon o konkurze. Napokon vnútroštátny súd uvádza jednak dôvody, ktoré ho viedli k položeniu otázok týkajúcich sa výkladu smernice 2008/94, a jednak súvislosti, ktoré vnútroštátny súd vidí medzi touto smernicou a vnútroštátnou právnou úpravou, ktorá sa podľa neho uplatní na vec samu.

47 Z uvedeného vyplýva, že návrh, vrátane prvej otázky, je prípustný.

O veci samej

48 Keďže sa ochrana zaručená smernicou 2008/94 poskytne pod podmienkou, že je konštatovaná platobná neschopnosť zamestnávateľa v zmysle článku 2 ods. 1 tejto smernice (pozri v tomto zmysle rozsudok z 18. apríla 2013, Mustafa, C-247/12, EU:C:2013:256, bod 30), treba sa najprv zaoberať druhou otázkou.

O druhej otázke

49 Svojou druhou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 2 ods. 1 smernice 2008/94 vykladať v tom zmysle, že sa zamestnávateľ môže považovať za „platobne neschopného“, ak bol voči nemu podaný návrh na vykonanie exekúcie v súvislosti so súdom priznaným nárokom na náhradu ujmy, ale pohľadávka bola v exekučnom konaní označená za nevymožiteľnú z dôvodu *de facto* platobnej neschopnosti tohto zamestnávateľa.

50 Ako už Súdny dvor spresnil vo svojom rozsudku z 18. apríla 2013, Mustafa (C-247/12, EU:C:2013:256, body 31 a 32), zo samotného znenia článku 2 ods. 1 smernice 2008/94 vyplýva, že na to, aby sa zamestnávateľ považoval za platobne neschopného, je potrebné splnenie dvoch podmienok. Na jednej strane treba podať žiadosť o začatie kolektívneho konania na základe platobnej neschopnosti zamestnávateľa a na strane druhej sa buď musí vydať rozhodnutie o začatí tohto konania, alebo v prípade, že majetok nie je dostatočný pre oprávnenie na začatie konania, musí dôjsť ku konštatovaniu definitívneho zatvorenia podniku.

51 V súvislosti s prvou z týchto podmienok treba konštatovať, že ani podanie návrhu na začatie exekúcie voči zamestnávateľovi v súvislosti so súdom priznaným nárokom na náhradu ujmy, ani samotné začatie takéhoto konania nespĺňa požiadavku podania žiadosti o začatie kolektívneho konania z dôvodu platobnej neschopnosti tohto zamestnávateľa.

52 Exekučné konanie, ktorého cieľom je nútený výkon súdneho rozhodnutia priznávajúceho veriteľovi nárok, o aký ide vo veci samej, sa totiž z viacerých hľadísk odlišuje od kolektívneho konania upraveného v článku 2 ods. 1 smernice 2008/94, najmä pokiaľ ide na jednej strane o jeho cieľ, ktorý sa netýka kolektívneho odškodnenia veriteľov (pozri v tomto zmysle rozsudky z 10. júla 1997, Bonifaci a i. a Berto a i., C-94/95 a C-95/95, EU:C:1997:348, bod 34, ako aj z 25. februára 2016, Stroumpoulis a i., C-292/14, EU:C:2016:116, bod 34), a na druhej strane o dôsledky pre dotknutého dlžníka v rozsahu, v akom nevedie k čiastočnému alebo úplnému predaju majetku dlžníka, ani k menovaniu likvidátora alebo osoby vykonávajúcej podobnú úlohu.

53 Z tohto dôvodu, keďže zo znenia článku 2 ods. 1 smernice 2008/94 vyplýva, že dve podmienky uvedené v bode 50 tohto rozsudku musia byť splnené kumulatívne, skutočnosť, že pohľadávka bola označená za nevymožiteľnú z dôvodu *de facto* platobnej neschopnosti tohto zamestnávateľa bez toho, aby sa začalo kolektívne konanie na základe platobnej neschopnosti zamestnávateľa, nemôže sama osebe postačovať na odôvodnenie uplatnenia uvedenej smernice na základe tohto ustanovenia.

54 Treba však uviesť, že článok 2 ods. 4 prvý pododsek smernice 2008/94 priznáva členským štátom možnosť prijímať zákony na základe práva Únie na účely rozšírenia ochrany pracujúcich zaručenej touto smernicou na ostatné situácie platobnej neschopnosti (pozri v tomto zmysle rozsudok z 10. júla 2014, Julián Hernández a i., C-198/13, EU:C:2014:2055, bod 44), napríklad ak sa platby *de facto* trvalo zastavili, ustanovené podľa konania iného, než sú konania uvedené v odseku 1 tohto článku 2, ako je ustanovené vo vnútroštátnych predpisoch.

55 Nie je teda vylúčené, že taká situácia *de facto* platobnej neschopnosti, aká bola zistená vo veci samej a na ktorú odkazuje vnútroštátny súd opierajúc sa o zákon o konkurze, by mohla spadať medzi prípady upravené v článku 2 ods. 4 prvom odseku smernice 2008/94.

56 Slovenská vláda upozorňuje, že existuje osobitná vnútroštátna právna úprava, a to zákon č. 461/2003, ktorý samostatne definuje platobnú neschopnosť na účely ochrany zamestnancov v zmysle smernice 2008/94. Tento zákon, ktorého cieľom je práve prebrať túto smernicu, viaže preukazovanie splnenia podmienky platobnej neschopnosti zamestnávateľa na účely sociálneho poistenia pre prípad platobnej neschopnosti zamestnávateľa výlučne na osobitné konkurzné konanie upravené v jeho § 12.

57 Podľa slovenskej vlády sa uvedený zákon uplatní na všetky prípady, keď k platobnej neschopnosti došlo po 1. januári 2004 a má sa považovať za *lex specialis* vo vzťahu k zákonu o konkurze citovanom vnútroštátnym súdom. Výlučne zákon č. 461/2003 totiž upravuje špecificky platobnú neschopnosť zamestnávateľa, zatiaľ čo zákon o konkurze, o ktorý sa opiera vnútroštátny súd, definuje vo všeobecnosti platobnú neschopnosť na účely konkurzného konania.

58 Z toho vyplýva, že konštatovanie stavu *de facto* platobnej neschopnosti podľa zákona o konkurze, na ktorý odkazuje vnútroštátny súd, v prejednávanej veci nepostačuje na preukázanie splnenia podmienky platobnej neschopnosti v zmysle uplatniteľného vnútroštátneho práva.

59 Vzhľadom na rozdelenie právomocí medzi Súdnym dvorom a vnútroštátnymi súdmi, uvedené v bodoch 44 a 45 tohto rozsudku, je však úlohou vnútroštátneho súdu, aby v prejednávanej veci posúdil jednak, či sa na skutkové okolnosti veci samej má uplatniť osobitná právna úprava opísaná slovenskou vládou v jej písomných pripomienkach a zhrnutá v bodoch 56 až 58 tohto rozsudku, a jednak, či slovenský zákonodarca využil možnosť poskytnutú článkom 2 ods. 4 smernice 2008/94 rozšíriť ochranu stanovenú touto smernicou na ostatné situácie platobnej neschopnosti, akou je situácia konštatovaná vo veci samej.

60 Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy treba na druhú otázku odpovedať tak, že článok 2 ods. 1 smernice 2008/94 sa má vykladať v tom zmysle, že zamestnávateľ sa nemôže považovať za „platobne neschopného“, ak bol voči nemu podaný návrh na vykonanie exekúcie v súvislosti so súdom priznaným nárokom na náhradu ujmy, ale pohľadávka bola v exekučnom konaní označená za nevymožiteľnú pre *de facto* platobnú neschopnosť tohto zamestnávateľa. Prináleží však vnútroštátnemu súdu, aby overil, či sa podľa článku 2 ods. 4 tejto smernice dotknutý členský štát rozhodol rozšíriť ochranu zamestnancov stanovenú uvedenou smernicou na takú situáciu platobnej neschopnosti, ktorá je ustanovená v konaniach, ktoré sú odlišné od konaní uvedených v tomto článku 2 ods. 1 a ktoré sú upravené vnútroštátnym právom.

O prvej otázke

61 Keďže uplatniteľnosť smernice 2008/94 závisí od konštatovania stavu platobnej neschopnosti zamestnávateľa, Súdny dvor odpovie na prvú otázku len za predpokladu, že by vnútroštátny súd konštatoval na jednej strane, že slovenský zákonodarca rozšíril ochranu zamestnancov stanovenú touto smernicou na ostatné situácie platobnej neschopnosti, a na druhej strane, že podmienky stanovené v tejto súvislosti vnútroštátnym právom sú splnené.

62 Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 1 ods. 1 a článok 3 smernice 2008/94 vykladať v tom zmysle, že náhradu škody, ktorú má zamestnávateľ vyplatiť pozostalým príbuzným z titulu nemajetkovej ujmy vzniknutej v dôsledku smrti zamestnanca spôsobenej pracovným úrazom, možno považovať za „nárok zamestnancov vyplývajúci z pracovnoprávnych zmlúv alebo pracovnoprávnych vzťahov“ v zmysle článku 1 ods. 1 tejto smernice.

63 Prvá otázka sa teda týka vymedzenia pojmu „nárok zamestnancov vyplývajúci z pracovnoprávnych zmlúv alebo pracovnoprávnych vzťahov“, s ktorým súvisí platobná povinnosť záručných inštitúcií upravená v článku 3 smernice 2008/94.

64 Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora je sociálnym cieľom tejto smernice zabezpečiť všetkým zamestnancom minimálnu ochranu na úrovni Únie v prípade platobnej neschopnosti zamestnávateľa úhradou neuspokojených nárokov vyplývajúcich z pracovnoprávnych zmlúv alebo pracovnoprávnych vzťahov a týkajúcich sa odmeny za stanovené obdobie (pozri rozsudok z 25. júla 2018, Guigo, C-338/17, EU:C:2018:605, bod 28 a citovanú judikatúru).

65 Z tohto hľadiska zo znenia článku 1 ods. 1 v spojení s článkom 3 smernice 2008/94, ako aj z judikatúry Súdneho dvora týkajúcej sa tejto smernice, ako aj smernice 80/987, zrušenej uvedenou smernicou, vyplýva, že táto smernica sa vzťahuje iba na nároky zamestnancov vyplývajúce z pracovnoprávnych zmlúv alebo pracovnoprávnych vzťahov, ak sa tieto nároky týkajú odmeny. Nevzťahuje sa teda bez rozdielu na všetky nároky zamestnancov vyplývajúce z pracovnoprávnych zmlúv alebo pracovnoprávnych vzťahov (pozri v tomto zmysle rozsudky zo 16. decembra 2004, Olaso Valero, C-520/03, EU:C:2004:826, bod 30 a citovanú judikatúru, ako aj z 28. júna 2018, Checa Honrado, C-57/17, EU:C:2018:512, bod 28).

66 Členské štáty sú teda oprávnené stanoviť hornú hranicu pre záruku vyplatenia neuspokojených nárokov a sú povinné zabezpečiť v rozsahu tejto hranice vyplatenie všetkých uvedených nárokov (pozri rozsudok z 2. marca 2017, Eschenbrenner, C-496/15, EU:C:2017:152, bod 53).

67 Aj keď záručné inštitúcie musia prevziať uvedené neuspokojené nároky na platby, prislúcha podľa článku 2 ods. 2 prvého pododseku smernice 2008/94 vnútroštátnemu právu vymedziť pojem „odmena“ (pozri v tomto zmysle rozsudok z 2. marca 2017, Eschenbrenner, C-496/15, EU:C:2017:152, bod 54), a teda spresniť, aké náhrady škody spadajú do pôsobnosti článku 3 prvého odseku tejto smernice (pozri rozsudok z 28. júna 2018, Checa Honrado, C-57/17, EU:C:2018:512, bod 30).

68 Z tohto dôvodu otázku, či náhrada škody, ktorú má zamestnávateľ vyplatiť pozostalým príbuzným z titulu nemajetkovej ujmy vzniknutej v dôsledku smrti zamestnanca spôsobenej pracovným úrazom, o akú ide vo veci samej, spadá pod pojem „odmena“, treba vyriešiť podľa vnútroštátneho práva, v prejednávanej veci podľa slovenského práva. Je teda úlohou vnútroštátneho súdu, aby určil, či je to skutočne tak v tomto prípade.

69 Okrem toho treba uviesť, že článok 11 prvý odsek smernice 2008/94 poskytuje členským štátom možnosť uplatňovať alebo prijímať ustanovenia, ktoré sú pre zamestnancov výhodnejšie.

70 Zvýšenú ochranu teda možno poskytnúť prostredníctvom uloženia povinnosti záručnej inštitúcii uhrádzať aj iné než mzdové náklady dlžné zamestnancom.

71 Z judikatúry Súdneho dvora týkajúcej sa výkonu vlastných právomocí členským štátom však vyplýva, že tieto vnútroštátne ustanovenia sa spravujú vnútroštátnym právom v rámci obmedzení spočívajúcich v minimálnej ochrane, ktorú zabezpečuje predmetná smernica (pozri v tomto zmysle rozsudky z 19. novembra 2019, TSN a AKT, C-609/17 a C-610/17, EU:C:2019:981, body 34 a 35, ako aj zo 4. júna 2020, Fetico a i., C-588/18, EU:C:2020:420, body 31 a 32).

72 Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy treba na prvú otázku odpovedať tak, že článok 1 ods. 1 a článok 3 smernice 2008/94 sa má vykladať v tom zmysle, že náhradu škody, ktorú má zamestnávateľ vyplatiť pozostalým príbuzným z titulu nemajetkovej ujmy vzniknutej v dôsledku smrti zamestnanca spôsobenej pracovným úrazom, možno považovať za „nárok zamestnancov vyplývajúci z pracovnoprávnych zmlúv alebo pracovnoprávnych vzťahov“ v zmysle článku 1 ods. 1 tejto smernice len v prípade, že uvedená náhrada škody spadá pod pojem „odmena“, tak ako je spresnený vnútroštátnym právom, čo prislúcha určiť vnútroštátnemu súdu.

O trovách

73 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (ôsma komora) rozhodol takto:

1. **Článok 2 ods. 1 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/94/ES z 22. októbra 2008 o ochrane zamestnancov pri platobnej neschopnosti ich zamestnávateľa sa má vykladať v tom zmysle, že zamestnávateľ sa nemôže považovať za „platobne neschopného“, ak bol voči nemu podaný návrh na vykonanie exekúcie v súvislosti so súdom priznaným nárokom na náhradu ujmy, ale pohľadávka bola v exekučnom konaní označená za nevymožiteľnú pre *de facto* platobnú neschopnosť tohto zamestnávateľa. Prináleží však vnútroštátnemu súdu, aby overil, či sa podľa článku 2 ods. 4 tejto smernice dotknutý členský štát rozhodol rozšíriť ochranu zamestnancov stanovenú uvedenou smernicou na takú situáciu platobnej neschopnosti, ktorá je ustanovená v konaniach, ktoré sú odlišné od konaní uvedených v tomto článku 2 ods. 1 a ktoré sú upravené vnútroštátnym právom.**

2. **Článok 1 ods. 1 a článok 3 smernice 2008/94/ES sa má vykladať v tom zmysle, že náhradu škody, ktorú má zamestnávateľ vyplatiť pozostalým príbuzným z titulu nemajetkovej ujmy vzniknutej v dôsledku smrti zamestnanca spôsobenej pracovným úrazom, možno považovať za „nárok zamestnancov vyplývajúci z pracovnoprávnych zmlúv alebo pracovnoprávnych vzťahov“ v zmysle článku 1 ods. 1 tejto smernice len v prípade, že uvedená náhrada škody spadá pod pojem „odmena“, tak ako je spresnený vnútroštátnym právom, čo prislúcha určiť vnútroštátnemu súdu.**

Podpisy